

GRUDA

Štev. 6.

1931.

Leto VIII.

VSEBINA ZVEZKA 6.

JOŽA LOVRENCIČ: Božja sodba. — GUSTAV STRNIŠA: Vasovanje. — FRANC ŠTEFANČIČ: Krčevina. — IVAN NEMEC: Iskal sem te... — IVAN KRO-
NOVŠEK ml.: Tisk in čitanje. — FRANCE GERŽELJ: Pokret slovenske
kmetijske mladine. — Organizacija. — Poskusi iz naših vrst. — Za zabavo in
smeh. — Uganke. — Listnica uredništva.

Celoletna naročnina „Grude“ znaša Din 30.—. Za dijake in vojake Din 20.—.
V podrobni prodaji stane „Gruda“ Din 3.—.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA: Ljubljana, Cankarjevo nabrežje št. 5/I. —
Rokopise je pošiljati uredništvu, naročnino, reklamacije, oglase itd. samo upravi.
Urejuje: Marija Novakova, Linhartova ulica 20.

Kartoteke in moderno
knjigovodstvo za
zadruge
knjižnice
družbe
vsa podjetja
gospodarske ustanove
itd.

NAJBOLJŠI

v materialu
in
lepih opremah
so edino
GRITZNER

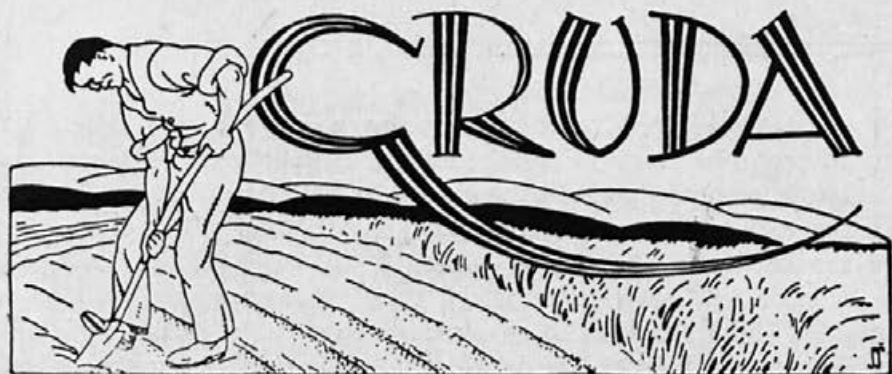
ADLER in KAYSER

šivalni stroji in kolesa za dom in
obrt, pletilni švicarski stroj DU-
BIED.

Ugodni plačilni pogoji - pouk brez-
plačen samo pri

Josip Peteline
Ljubljana.

Nakažite
„Grudi“
naročnino!

MESČNIK
ZA KMETSKO
PROSVETO

Joža Lovrenčič:

Božja sodba.

Zgodovinska povest iz XVII. stoletja.

(Dalje.)

VII.

Slo je poletje, minila deževna jesen in ko je zapadel prvi sneg in ga je bilo ono leto toliko, da so ga bili vsi veseli, ki so imeli voznje, je pripravil tudi Jelenčev Anže sani, nakladal nanje pri kopišču iz skladovnice žirgelj za žirgeljem in vozil kakor za kratek čas po dobrem sanencu Miheliču oglje. Samo oni kos poti od Golega brda do Svete sobote je moral Anže vleči, sicer je šlo s sanmi po bliskovo navzdol v Kropo, ki je vsa bela počivala v globeli, kakor bi se izneverila plavžem in vigencem.

Ko je Anže prvič pripeljal in povedal Miheliču, da ima vse oglje pripravljeno in mu ga bo do konec tedna že zvozil, se je plavžar začudil, češ, kako je mogel tako hitro delati.

„Štiri roke sem imel,“ je povedal Anže.

„Kdo ti je pomagal?“

„I, saj sem vam že jaz povedal, da sta delala z onim Peerom, ki bi moral biti v loški ječi,“ se je vtaknil v pogovor Klemen, ki je stal na vratih in gledal, kako sta oče in Anže skladala oglje v kolperno.

„Kaj res?“ je hotel vedeti Mihelič.

„Res,“ je priznal Anže.

„Pa da si upaš imeti takega delavca, ko bi moral vedeti, da ga gosposka še zmerom išče!“ je Mihelič nekako grozeče govoril.

„Če se mi je ponudil in mi je kazalo, čemu bi ga gonil in se ga otepal? Jaz nisem odgovoren zanj in nihče mi nič ne more,“ se je zagovarjal Anže.

„Kdo ve?“ se je zopet oglasil z vrat Klemen.

„Ali nisi slišal, kako so oklicevali, da ga je dolžan vsak nanzaniti, kdor bi vedel, kje je. Kdor bi ga skrival in mu kakorkoli pomagal, bi zapadel kazni. Naš rudarski sodnik bi ga moral prijeti, če bi prišel v Kropo, in ga izročiti višji gosposki,“ je pristavil Mihelič.

„Nič nisem slišal, nihče mi ni o tem ničesar povedal, tudi Peer ne, dokler je bil pri meni. Zdaj ga že nekaj tednov ni in nič ne vem zanj, kod hodi,“ je dejal Anže in ko je zmetal žirgelje s sani, si jih je naložil na hrbet in jih nesel med hišami v reber.

Mihelič je v kolperni spravljal žirgelj na žirgelj in lokavo vsako toliko pogledal za Anžetom, če je že izginil med hišami.

„Čakaj, Jamničan, te bom že izplačal tako, da boš vedel, kdaj si se Miheliču zameril!“ je mrmral sam s seboj...

V soboto popoldne, ko je odzvonilo delopust in je legal že mrak nad Kropo, je Anže pripeljal zadnje žirgelje, ki jih je sam skladal. Mimo njega se je od Šolarja do Jalena sankalo staro in mlado, kakor bi vse ponorelo. Tudi Lenka je švignila mimo na sankah, ki jih je vodil Klemen. Anžeta je zbolelo. Hitel je, da bi prej spravil in ne bi bil priča veselja Klemenovega, ki se je porogljivo nasmejal, ko sta drčala tik ob njem po klancu nizdol. Klemen se je vrnil, Lenke pa ni bilo več z njim. Anže je bil zadovoljen in ni se mu več mudilo s skladanjem, dokler niso prišli še drugi za Klemenom in ga začeli zbadati. Norčevali so se, češ, ali je zacoprjal Lenko, da se ji ne zljubi več sankati. Dolgo so namreč že vedeli, kaj je zaupal Lenki, ki mu jo je baje Peer pricoprjal v bajto pod Črni vrh.

„Vidiš Klemenu ni treba coprati, pa jo le vsak dan objema, ko se z njo sanko,“ ga je dregnila Ažmanova Mica, ki ni mogla pozabiti onega ponedeljka po nagljemem semnju v vigenču, kjer ni maral Anže ničesar slišati o njeni ljubezni.

„Hihih...“ so se nasmejale po vrsti vse vigenčarke, ki so slišale, kako zna Mica zboosti in zadeti v živo.

Anže je vse preslišal in stopil k Miheliču v hišo.

Mihelič je sedel za javorovo mizo. Leto se je nagibalo h koncu in listal je po svoji leseni računski knjigi, da bi videl, koliko mu je vrglo. Izpod čela je pogledal Ažeta, ko je vstopil.

„Zdaj imate vse oglje pod streho in lahko poračunava, da bo za praznike kaj okroglega pri hiši,“ je dejal Anže in sedel na klop ob mizi nasproti fužinarju, ki ni nič rekel in je samo zaobrnil lesene liste in začel računati, koliko je dolžan Anžetu.

Ko je preračunal, je Mihelič vstal in odprl omarico v zidu in vzel iz nje leseno skledico, ki je bila polna drobiža, in še pravo knjigo — Dalmatinova biblija je bila, ki jo je zamolčal in skril, ko so stikali za protestantovskimi bukvami. Pridržal jo je, čeprav ni ostal luteranec. Ni je bral, a mu je le služila, da je vanjo spravljaj papirnati denar in take dopise, ki jih je dobival od gosposke. Skledico in knjigo je postavil na mizo in potem začel šteti denar, ki ga je nato porinil pred Anžeta.

„Preštej še sam!“ mu je rekel in ko je Anže štel, ga je gledal od strani in čakal, kaj poreče.

Anže je preštel enkrat in še v drugič, zakaj zdelo se mu je, da se je zmotil. Pa je obakrat enako naštel in potem vprašujoče pogledal Miheliča.

„Ali ni prav?“

„Ne bo prav. Premalo je!“

„Premalo?“ se je začudil Mihelič in ustnici sta se mu zavlekli kakor v porog in užaljenost.

„Tu je denarja za štiri kope, napravil sem jih in pripeljal pa šest,“ je dejal Anže. „Od poletja pa nisem pri vas ničesar na račun jemal, da bi mogli toliko odtrgati!“

„Vem, nisi jemal, a račun je prav. Povedal sem ti že ob semnju, da je peta kopa bila že v naprej skoraj do zadnjega žirgelja plačana. Ostalo bi jih potem še pet, a plačal sem ti zdaj štiri, ker s peto ne bom podpiral Peera, da še mene ne primejo; z gosposko ne maram imeti opravka ne radi tebe in ne radi onega razbojnika. Kar lepo spravi in bodi zadovoljen, da sem samo toliko pridržal, lahko bi ti ukratil vse in se skliceval, da si s Peerom v družbi,“ je skušal Mihelič prestrašiti Anžeta.

Anže je udaril ob mizo, da so se sesuli forinti in groši, ki so bili postavljeni v kupčke.

„Krivica je to in goljufigija!“ je dejal ogorčen, vzel denar in zagrozil, da stopi k rudniškemu sodniku.

„Kar pojdi, kar pojdi, lepo te bo sprejel! Paragraf deseti naših rudarskih postav ti bo prebral pa te vprašal, kje imaš Peera, in če

mu ne boš maral povedati, ne rečem dvakrat, da boš moral ti namesto njega k gosposki, kjer bodo drugače govorili s teboj!"

Anže ni odgovoril; vstal je, jezno stopil do vrat, jih odprl in za seboj zaloputnil z glasno kletvijo.

Miheliča je vrglo izza mize. Zaripel v obraz je šel za njim in mu iz veže zagrozil:

„Pomnila me bosta ti in tvoj Peer, ki ti ne bo več dolgo delal družbe! Bom že poskrbel, da spravim tebe ob zaslužek, njega pa na varno!"

In še je stopil Mihelič na vežna vrata, da bi videl, ali se bo upal Anže k sodniku. Mračno je bilo, a vendar je še razložil, da je krenil na navadno pot v reber.

Mihelič ni bil več jezen. Pomel si je roke in se vrnil v hišo, kjer je spravil skodelico z denarjem in biblijo spet na varno v omarico in tudi leseno knjigo je položil h kraju na polico in bil zadovoljen, da je tako zlahka ugnal Jamničana. Ob dobičku dveh kop oglja je bil celo zadovoljen s Klemenom, da je s svojo zaljubljeno neumnostjo poleti razdražil Jelenčevega, ki bi ga sicer ne mogel tako opehariti...

VIII.

O božiču je bilo južno vreme, ki je pobralo sneg v dolini in tudi po rebrih je izginil, da so rjavela s svojim golim bukovjem, med katerim je tu in tam zelenela smreka in nudila v svojih vejah varno zavetje jatam vran, ki so se v meglen popoldan spreletavale nad dolino. Iz kotla pod zidano skalo se je vzpenjala gosta megla, kakor bi se valil iz neznanskega plavža gost dim, in se je nad Kropo razkrajala. Vlekla se je pod Špikom, Čelom in Vretenom proti Črnemu potoku, na drugi strani je pa zastrla Orlovino in Babji zob in se vzpenjala preko Barigle proti Jamniku.

V vigencih, cajnaricah in v fužinah pri zgornjem in spodnjem kladivu so Kroparji že opoldne končali z delom. Možki so porabili popoldan, da so iz bližnjih gozdov nanесли hoste, s katero bi čez praznike mogle ženske doma kuriti in kuhati. Otroci so se podili od hiše do hiše. Radovednost jih je gnala, da bi videli, kje imajo lepše jaslice. Tu in tam so jih pustili v hišo, drugod so jih nagnali, češ, naj pridejo zvečer gledat, ko bo sveta noč.

Z mrakom je pritisnil mraz. Megle so bile izginile in z jasnega neba so zažarele zvezde in svetile tako pokojno, kakor bi lile s svojo svetlobo blagoslovljen mir in božično veselje na zemljo. Ubrano so zazvonili zvonovi in njihova pesem je šla nad Kropo

kakor spev angelov. Od hiše do hiše je zadehtelo po kadilu in izza razsvetljenih okenc se je glasila božična pesem in molitev.

Tudi pri Lipkovih.

Vsi so bili zbrani v hiši pred jaslicami in molili. Ko so začenjali prihajati otroci, je Lenka odšla v kuhinjo. Vzela je ponev in dala vanjo kepo svinca. Nikdar je še ni imelo tako, da bi na sveti večer izvedela, kaj ji prinese prihodnost. Z raztopljenim svincom je hotela najprej poskusiti sama, da je ne bi drugi dražili, potem pa pred polnočnico stopiti k bajarju nad spodnjim kladivom, da bi še v vodi videla, ali ji je Klemen namenjen...

Nestrpno je držala ponev nad ognjem in čakala, kdaj se svinec raztopi. Ogenj je plapolal, eno izmed polen, ki ni bilo še prav suho, je tako čudno cvrčalo in se na koncu penilo, a je le utihnilo in tudi pene so mu izginile, ko ga je Lenka pomaknila globlje, zakaj onega piskajočega cvrčanja ni marala poslušati, ker ji je bilo ob njem, kakor bi se kaka duša vicala in tožila.

„Ne bodi radovedna!“ se je vzbudilo v Lenki, ko je strmela v svinčeno kepo, ki je začela kar nekam giniti in so potem razlezla po dnu ponve s sivkasto mreno, izpod katere je srebrno zablestelo, če je količkaj ganila z roko.

„Saj so tudi druge radovedne!“ se je odločila, odmaknila ponev in izlila raztopljeni svinec v skledo, v katero je bila prej nalila vode. Svinec je tako zacvrčal, ko je padel v vodo, da se je Lenka zdrznila. Strahoma se je potem sklonila nad skledo in čakala, da se svinec razhladi. Ko se ji je zdelo, da bi utegnil biti že hladen, je segla po njem in vzela iz sklede razvlečeno plast ter motrila na njej like, ki so se bili napravili na površju. Poblédela je in roki sta se ji tresli. S svinca je kakor režala vanjo prava mrtvaška lobanja sredi drobnega gruščca, ki se je izoblikoval okoli nje...

Zavzdihnila je, zakaj kako naj bi si drugače razlagala lobanjo, nego da jo čaka bela smrt, ki jo odvede za cerkev svetega Lenarta, kjer se vrsti grob ob grobu.

Zamišljena se je vrnila v hišo, kamor so prihajali še vedno otroci, se čudili jaslicam, hvalili pastirčke in ovčke, ki so se mirno pasle lepo razvrščene po Betlehemijski poljani — na mahu pred hlevcem, nad katerim je plaval angel, oznanjajoč pastircem veselo blagovest. Pastirci in angel in ovčke in še volk in oslič v hlevcu z Jožefom, Marijo in Jezuščkom — vsi so bili domače delo, a otrokom so živeli v vsem čaru svete noči pravo pravadno življenje...

Oče je sedel v zapečku, mati pa na klopi zraven njega. Ko je vstopila Lenka in se približala peči, jo je mati vprašala, kaj je delala v kuhinji.

„Svinec sem topila,“ ji je hči tiho povedala.

Mati se je nasmehnila.

„Poglejte!“ je dejala Lenka in ji pokazala svinec.

„O, bogata boš!“ je dejala mati in ji tolmačila podobe. Lobanje z gruščem, česar se je Lenka tako ustrašila, ni razlagala mati s smrtjo, ker ji je vse to pomenilo srečo in denar, in še je menila videti v svincu golobca, ki nese v kljunu nekak obroček.

„Vidiš, golob leti proti oni glavi in grušču okoli nje in ta obroček je prstan. Poročila se boš in na bogato pojdeš!“

Lenka je mater hvaležno pogledala, kakor bi se ji hotela zahvaliti, da ji je pregnala s svojo besedo strah, ki se je je bil postal, ko je ugledala lobanjo.

„Poroko in bogastvo ji prerokuje svinec,“ je povedala mati očetu.

Oče je zmajal z glavo.

„Ali ti na to nič ne daš?“ ga je vprašala.

„V božjih rokah je vse, žena. Lahko dočakamo poroko, lahko tudi bogastvo, a če Lenka čaka na Miheličevo bogastvo, ga bo nemara čakala toliko časa, da se bo naveličala in bi ji bil potem tudi Jelenčev dober, čeprav ga zdaj ne mara. Saj veš, kako je s starim, ki je računal na tvojo doto, katero si rajši prinesla meni!“ je odgovoril mož in se nasmehnil.

Lenki očetova beseda ni bila všeč.

„Kaj me briga stari,“ je rekla. „Klemen mi je dal besedo in vem, da jo bo držal...“

„Če mu oče dovoli, a bi se moral zgoditi pravi čudež,“ je menil oče.

„Klemen mi je povedal, da je že popustil in mu ne brani več, da bi me vzela,“ je izdala Lenka skrivnost, ki jo je dotlej prikrivala in je bila sama vesela.

„Potem pa se je zgodil že čudež, samo čudno, da mi Mihelič ni nikdar nič omenil! Najbrže spet računa, kako bo z doto. Materine ni dobil, pa meni, da bi bilo le dobro, če bi mu jo ti prinesla z obrestmi vred. Sam pohlep po denarju ga je in radi dote, ki ve, da ne bo majhna, je mogoče, da je pozabil na vse, kar ga je nekoč jezilo, hahaha!... Tako se na koncu še pobotamo in si bomo najbližja zlahta,“ je bil oče dobre volje in Lenka ni vedela, ali misli resno ali se šali.

Mati je molčala.

„Kaj ti ni prav?“ jo je vprašal mož.

„Bolj bi bila zadovoljna, če bi se Lenka odločila za Jelenčevega. Kolikokrat sem ji že prigovarjala, pa je samo Klemen in Klemen! Če noče iz Kroke, pa naj ga ima v božjem imenu, ji je že tako namenjeno!“ se je vdala mati, ki je mislila na svinec in verjela po njem, da je Miheličevo bogastvo večje kakor Jelenčevo na Jamniku...

Ko so bili izginili otroci, so ostali sami in so mogli nemoteno pretresati Lenkine srčne zadeve, ki so jih tako rešili v njeno zadovoljnost. Kmalu potem je oče v zapečku zadremal in tudi materi se je tožilo in je zakimala.

Lenka je tiho šla iz hiše in ko se je v svoji kamrici praznje napravila, je pohitela še k bazarju. Nič se ni bala za svojo prihodnost, ko ji jo je mati s svinca tako lepo tolmačila. V vodi bi samo rada videla potrjeno, kar je sanjala in upala. Kolikokrat je slišala, da je še vsaka poročila v novem letu onega fanta, čigar obraz je videla na sveti večer v vodi. Lenka ni dvomila, da se ji ne bi prikazal Klemenov. Ko je zavila proti bazarju, je videla, kako se sveti v rebri, koder gre pot z Barigle. Vedela je, da gredo Jamničani k polnočnici in da plamenice tako odsevajo.

Pri bazarju ni bila Lenka edina, ki bi rada pogledala v prihodnost. Tri so stale že tam pri zatvornici, kjer je bila voda najgloblja in so se baje najrajši kazali obrazi.

Postala je Lenka in že se je mislila vrniti, ko je zagledala one, a poklicale so jo, češ, naj hitro stopi, da ji kak oblak ne zakrije lune, ker bi potem v temi težko kaj videla.

„O, Tona, Mica, Franca, ali ste kaj videle?“ jih je vprašala Lenka, ko je prišla do njih.

„Smo, smo, vsaka svojega!“ so bile vesele in se hihitale.

Lenka se je prijela za hlod ob zatvornici in se nagnila nad vodo. Tona, Mica in Franca so stale ob strani in radovedno gledale, čigav obraz se prikaže Lenki.

„Ali bo Klemen ali Anže?“ so jo vprašale.

„Nič ne vidim še,“ je mirno odgovorila, dasi bi jih radi Anžeta, ki so ji ga omenile, samo da bi jo podražile, najrajši vrgla v vodo.

„Le glej, oči se ti morajo privaditi, potem boš že videla, čeprav voda za spoznanje valovi, kar napravi, kakor da bi se obraz spakoval,“ so jo poučevale.

Lenka je gledala in gledala v vodo in polagoma je menila videti obraz, ki ga ni poznala. Meneč, da se ji bo jasneje pokazal in ga bo mogla prepoznati, je strmela venomer vanj, a čim bolj je

gledala, tem bolj čuden je postajal. Lica so mu plahnela, oči so bile tako temne, udrte...

„Joj!...“ je vzkriknila pritajeno Lenka, zakaj iz vode jo je gledala groza. Tovarišice so bile radovedne.

„Koga si videla?“ so hotele vedeti.

„Smrt,“ je odgovorila in bežala proti domu .

(Dalje.)

Gustav Strniša:

Vasovanje.

*Ko v mraku grem na vas,
gorijo rudaste planine,
trepeče mladi žitni klas,
boji globoke se temine,
škrjanec, ki bo skor odpel,
med žitom kliče me vesel.*

*Vse gre z menoj večerni čas,
še temne sence me slede,
škrjanca pesmi koprne
v vasico drobno sred ravnine,
kjer zvon brni iz nizkih lin,
kot strune nežnih vijolin.*

*In ko odprem predrage hram,
že poljske goste najdem tam:
krog bridke martre venec žita,
na mizi maka rdeča kita —
žareči, vroči dih ravnin
ljubezni šepeta spomin.*

Stefančič Franc:

Krčevina.

Povest.

(Dalje.)

Marjanca je molče poslušala. Pred njo je stal mož z orjaškimi pleči, s silnimi rokami, ki poderejo vse, kar pride pod nje. Videla ga je med skalami, ki se drobje pred njegovo močjo v prah. Nastaja njiva s širokimi kraji. Po njej koraka mož. Prijel je za sevnico — pšenično zrnje se, kakor žarki, siplje iz njegovih pesti in pada na zemljo, blagoslovljeno z znojem njegovega obraza in vsa njiva je zlata kakor pšenični klas.

„Nikoli ne bom pozabila večera,“ je nadaljevala teta, „ko je počil strel, da se je zamajala zemlja in pokopala pod seboj mojega fanta...“

V izbi je zopet nastala tišina. Marjana se je poglobila v misli. Pred njo je zopet stal močni fant s silno ljubeznijo in veliko voljo. Nehote ga je primerjala z Matijem. Tudi njen mož je močan in velik, po volji pa je slabič, igrača v rokah svoje matere. Zakaj je pustil Meto, ki jo je imel rad? Zakaj?

Stara ura na steni se je sprožila in s hreščečim glasom odbila osem udarcev.

Starka se je zdramila iz otrple zamišljenosti:

„Čas je, da se napraviš, hčerka, svatje te pričakujejo.“

Ko je teta odprla vrata, je stopil v izbo Matija, opravljen svatovsko, velik in močan. Marjani je, ob pogledu nanj, zopet vstal v spominu mož s sevnico, napolnjeno z zlato pšenico. Obraz ji je preletela žalost...

Na orehu je kos oponašal vrabca, po polju je pod toplim solncem izginjala rosa.

Mlada zakonca sta stala ob oknu in Matija je radostno razkazoval Marjani njive in travnike, ki so se širili po rebri. Opazil je, da mu je nevesta žalostna in ker ga je to bolelo in jo je hotel razvedriti, je živahno govoril o njunem skupnem domu in načrtih, ki jih je imel za bodočnost.

„Glej Matija, ali niso one bele postave tam na bregu perice?“

„Seveda so,“ je veselo odvrnil, zadovoljen, da je pričela razgovor. „Ženske so in konopljo perejo!“

„Ali tudi na Krčevini sejete konopljo?“

„Gotovo, Marjana, kako bi brez predival! Tudi pri nas brne pozimi kolovrati in pojejo statve, da se tresejo okna v hiši!“

Se bi bil rad govoril Matija. Poslušal bi bil rad pripovedovanje svoje mlade žene in ji na dolgo razlagal svoje načrte. Neko sveto radost je čutil v sebi. Njegove misli so krožile nad to lepo domačijo, čuvstva pa so se mu opajala nad mlado ženo. Pritisnil jo je nase in poljubljal, da ji je pohajala sapa...

V družinski sobi se je med gosti sukala Katarina. Oblečena je bila praznje, bela peča ji je segala do križa, krilo se je spremi-njasto svetilo. Njen obraz je bil strog kot vedno, le v očeh je sijalo nekaj veselega.

Okoli mize so sedeli sami starejši možje, vaški gospodarji. Medtem ko se je mladina razkropila, so si bili oni ogledali Krčevino. Pravkar so bili zopet posedli za mizo. Sosed Kolar, ki je imel vedno polna usta tobaka, je hvalil na vse grlo:

„Kar je res, je res! Nisem verjel govoricam, sedaj pa sem videl na lastne oči. Lepo imaš, Katarina, na moč lepo! Živina ti je rejena, polje, da si ne moreš misliti boljšega!“

Katarini je bila hvala všeč, vendar se je radi lepšega obregnila: „Kaj bi —! Danes je svadba. Pijte, možje in založite.“

Vedar, ko je šla za hip iz hiše, je pričel Mihelič, sin onega Miheliča, pri katerem je Katarina nekoč služila:

„Da, kar čudno je, da je mogoče iz nič narediti kaj takega!“

„Le čudi se, Mihelič, le čudi,“ se je oglasil z drugega konca mize Kralj. S težavo je dvignil glavo, ki mu je zlezla na mizo in se skušal škodoželjno smehljati. „Tudi tvoj stari, Bog mu daj dobro, bi se čudil, če bi sedajle pogledal na Krčevino. Mislim, da bi od začudenja takoj drugič umrl, he- he- he!“ Zaghrohotal se je pridušeno, kimal s težko glavo in se oziral po ostalih.

„Ko bi moj oče to vedel, ne bi bil prodajal Krčevine,“ ga je nekam užaljeno zavrnil Mihelič. Čutil je, da ga hoče Kralj zbadati.

Kralj se je trudil, da bi Miheliču ugovarjal, toda vmešal se je modri Lokvar:

„Za tvojege očeta je bilo to tukaj toliko vredno kot za nas vse. Sedaj se nam vsem zdi bogastvo.“

Pomaknil si je klobuk na tilnik in si obrisal potno plešo.

„Če bi Katarina gledala z našimi očmi, bi imela še danes samo pašnik in leseno kolibo na njem. Ali se še spominjate, kako smo se posmehovali njenemu početju? Kaj bo ženska, smo govorili in smo mislili, da jo bo ta hrib ugonobil. Pa je ni. Le ona je njega ugnala. — Se spominjate, kako je zrastle prva njiva? Že tedaj se ji nismo

več smejali. In ko je nastajala druga in se Katarina še ni unesla, smo postajali pozorni. Ta in oni iz vasi je celo pomagal, zapregel plug, povlekel brano čez njeno setev.

„Da,“ je pripomnil nekdo, „zemlja je bila za čudo rodovitna. Vse na njej je zraslo in obrodilo kot nikjer drugje.“

„Ej, da, Bog je s posebnim veseljem gledal na Katarinino zemljo,“ je momljal Kralj.

„Ona je to zaslužila,“ je zopet povzel Lokvar. „Saj smo vsi videli, kaj je zmogla s svojo neugnano pridnostjo. Od leta do leta, počasi, da skoraj ni bilo opaziti, je rasla tale domačija. Iz zanikrne kolibe je nastala bajta, ob njej je zrasel hlev, potem je prišlo vanj živinče . . . Šele ko je dorasel Matija in je tista rejenka Meta zavihala rokave, je šlo hitreje . . .“

„Hm, da — “ je hotel nekaj pripomniti Kolar, ko so se spomnili Mete, pa ni izgovoril, ker so mu bile misli prelene in jezik preokoren.

„In sedaj, po tridesetih letih — saj je menda toliko minulo od tistih dob? — sedaj je Krčevina to, kar smo si bili prejle ogledali,“ je končal Lokvar, ko je prihrumela v vežo gruča mladih ljudi z ženinom in nevesto ter materjo Katarino. Neki fant s povaljanim klobukom in rdečim obrazom je vpil na vse grlo:

„Ženiņa in nevesto smo pripeljali, uiti sta nam hotela!“

V sobi je završalo in se zvrtničilo kot v deroči reki. Dve dekleti sta nanovo točili iz polnih bokalov. Fantje so privlekli od nekod zaspanega godca. Raztegnil je harmoniko, da se je zasukalo staro in mlado in se je dvignil prah izpod udarjajočih nog.

(Dalje prih.)

Ivan Nemeč:

Iskal sem te . . .

*Iskal sem te, ljuba moja,
ko sem sanjav vstal ob zori.
Iskal sem te ob poldnevu
in ob svitu lune.*

*Iskal sem te v šumni družbi
in ob dneh trpljenja,
ko sem v tihih svetih hramih
prosil pozabljenja.*

*Trudna me privedla hoja
zopet v selo je domače,
glej, in v koči s slepim oknom
sem te našel, ljuba moja.*

Ivan Kronovšek ml.:

Tisk in čitanje.

Gotovo so med nami redki čitatelji, ki se pri čitanju knjige, časopisa ali revije zavedajo, kako ogromnega pomena je tisk za posameznika in za človeštvo sploh. Umevno je, da so naši predniki, ki še niso poznali tiska, brez njega lahko izhajali, dočim si današnjega človeštva brez te kulturne pridobitve niti misliti ne moremo. V starih časih niso vedeli za romane in povesti, poznali pa so seveda pravljice, ki so šle od ust do ust. Kako so se take pravljice med potjo potvarjale, si lahko mislimo. Ljudje so pravili (pravljice!) drug drugemu o vojskah, ropaskih pohodih, nesrečah, lakotah itd. in so pri pripovedovanju izpustili ali pristavili, kolikor in kar so hoteli. Razume se, da so takšna pripovedovanja na svoji resničnosti največkrat vse izgubila. In v tedanjih časih, ko so vladale skrajno slabe prometne razmere, v dobi, ko še niso poznali železnice, avtomobila ali celo areoplana, je takšna vest ali novica prispela v drugo državo ali v drug kraj sveta šele čez več mesecev in tudi čez več let. Koliko bi dali danes za več let stare novice? Prav gotovo nič! Dandanes že zvemo novice iz najoddaljenejših krajev potom časopisja v nekaj dneh, ker imamo v službi važne prometne naprave kakor brzojav, telefon in v zadnjih letih tudi radio. Kakšna ogromna razlika med nekdanj in sedaj!

Ali se zavedamo tega napredka človeštva? Zelo malo, kajti takšne pridobitve in sploh vse iznajdbe nam postanejo kaj kmalu vsakdanjost in se nam zdi, da mora pač biti tako. In ne le to, mi čakamo vsak dan nekaj novega, boljšega in popolnejšega.

Še večjo nalogo vrši tisk, bodisi knjiga ali časopis, pri širjenju izobrazbe. Splošno je znano, da nudi ljudska šola našemu človeku le osnovno izobrazbo. Kdor je bil priden učenec, tudi iz ljudske šole precej odnese, in če pozneje prime tudi večkrat za svinčnik ali knjigo ali časopis, si svoje znanje še zelo izpopolni. Nasprotno se, kdor je bil slab učenec, ko izstopi iz šole navadno za vedno poslovi od knjige in svinčnika, zaostane v svoji izobrazbi in mu je potem življenjski obstanek mnogo težji. Res je, da človek pri teh letih nima dovolj razuma, da bi si znal sam predočiti vse to, na vsak način pa je treba fanta navajati k samoizobrazbi. Pomisliti moramo, da ni šola vse, ampak da je mnogo več samoizobrazba, ki je predvsem odvisna od volje posameznika. Koliko je med nami izobražencev, ki zasedajo važna mesta — z ljudsko šolo! Seveda so se vsi takšni sami mnogo trudili, da so se povzpeli do takšne višine v izobrazbi. Torej, brez učiteljev in profesorjev, brez večjih stroškov, s pomočjo knjige in časopisa in z — dobro voljo!

V časopisu najdemo mnogo podučnih člankov o vseh mogočih vprašanjih; koliko nasvetov in resnih poizkusov! Z njimi lahko okoristimo ne le sebe, nego tudi svojo okolico, če jih prečitamo s pravim zanimanjem in se tudi po njih ravnamo. Časopis nam nudi takozvano splošno izobrazbo, ki je vsakemu neobhodno potrebna v sedanjem vednem napredku in izpopolnjevanju.

Najvažnejši činitelj v življenju posameznika je brezdvomno vzgoja. Z njo se šele človek dvigne na višino človeškega dostojanstva. Za vzgojo skrbi cerkev in država, kakor tudi kulturno-prosvetna društva; v prvi vrsti leži pa naloga vzgoje na starših. Ti dajo otroku temeljno vzgojo. Če dobe otroci že pri starših dobro vzgojo, ima z njimi tudi šola lahek posel in navadno so tudi dobri učenci in pozneje, ko izstopijo iz šole tudi agilni društveni delavci,

propagatorji izobrazbe in napredka. Nasprotno so pa otroci slabih staršev, ki jim je vzgoja deveta briga, za vse dobro in lepo nedovzetni. Kar čujejo do brega in koristnega jim ne pride do živega, dočim se jih vse napake, grde razvade in druge slabosti primejo tako, da se jih nikdar ne otresejo. Takšnim tudi šola ne more dosti pomagati. Kako se pokažejo pozneje v življenju, vemo vsi, saj jih je na žalost dosti med nami.

Kako vpliva dobra knjiga vzgojno, je znano in tega tudi na deželi ne smemo podcenjevati. Da niso vse knjige vzgojne, je gotovo, zato moramo gledati, da dobi mladina v roke le dobre knjige. Mlad človek se navzame vsega in marsikomu so knjige usmerile življenje. Saj imamo nebroj vzgledov po mestih in delavskih centrih, kjer je prilika posebno velika, kaj vse so že napravile slabe knjige. Po naših vaseh še dosedaj nismo imeli sličnih slučajev, vendar se jih moramo ob pravem času varovati, ker so že dane možnosti zanje. Vsled tega naj bi tudi knjižničarji pazili, komu in kakšne knjige izročajo. Skrbeti je treba, da se mladina vzgaja v značajne in neoporečne člane človeške družbe, kar se že tudi s knjigo doseže.

Pomanjkljivost vzgoje, o kateri smo govorili, pride posebno do izraza po naših vaseh med kmetskim narodom; mnogo bolj še tam, kjer obstojajo slabe prometne razmere, oddaljenost od prometnih središč in drugi nedostatki. Krivo je temu mnogo tudi trdo življenje in sploh slabe socialne prilike v katerih živi kmetški stan. Saj je povsem razumljivo, da človek, izmučen od naporenega dela, pri slabi, nezadostni hrani in drugih skrbih za svoj obstanek, že nekako otopi in izgubi vsako zanimanje za duševne vrednote, ki mu jih nudi njegova okolica. Krivda leži tudi na nezadostni izobrazbi.

Pri čitanju uživamo takozvano duševno hrano. Mnogo jih je, ki na čitanje ne dajo nič; lahko ga pogrešajo in menda bi jim bilo tudi vseeno, ko bi tiskane besede sploh ne bilo. So to ljudje svoje vrste, katerim je jed in pijača prva in zadnja potreba. Ali imajo prav ali ne, to se lahko presodi. Da imajo ozko duševno obzorje, je jasno, da pa nimajo sploh nobenega pravega pojmovanja o svetu — še bolj. Čudno je le to, da so, v današnji dobi, ko se jim nudi prilika za čitanje vse povsod, za isto popolnoma nedovzetni.

Kako naj čitamo? Čudno vprašanje, vendar potrebno. Največ se čita preveč površno. Pri tej priliki premislimo, da so čitatelji, ki se radi pohvalijo, koliko sto in sto knjig so že prečitali; malo jih je pa, ki bi pri tolikem čitanju tudi za toliko izpopolnili svoje znanje in lahko trdimo, da so pridobili oni več, ki so manj in bolj temeljito čitali. Od površnega čitanja nimamo nobenega haska; če je komu na tem, da si prežene čas, je dosegel svoje, vendar naj nam bo čitanje vedno le v pouk in izobrazbo. V tem slučaju s čitanjem ne tratimo časa, ampak ga pametno izkoristimo. Važno je pa, da čitamo le toliko hitro, kolikor hitro lahko mislimo, da sproti premišljujemo o prečitanem in si delamo svojo sodbo. O tem, kar smo čitali, smo rekli, da si moramo delati svojo sodbo, nikakor si pa ne smemo vsega osvojiti, če nam naš razum velela drugače, ker le tedaj smo prav čitali, če smo prišli tudi do svojih zaključkov, ki so lahko duhu pisca popolnoma nasprotni. Takšno čitanje je pravilno, ker nas ne vadi le misliti, ampak nas nauči tudi presojeti z lastno pametjo, kajti mogoče je, da nas hoče pisec za gotovo idejo ali stvar navdušiti, mogoče pa tudi, da nam daje le povod za razmišljanje o vprašanih, ki nas zanimajo, ali bi nas vsaj morala zanimati.

Slovenci smo, posebno kar se tiska tiče, na zelo visoki kulturni stopnji. Na izbiri imamo nebroj knjig in časopisov. Čeravno je Slovenija po obsežnosti majhna, vendar vzdržuje mnogo listov (okoli 150), sorazmerno precej več, kot drugi narodi. To znači, da plačujemo Slovenci znaten kulturni davek, ki pa je seveda prostovoljen. Če pa že enkrat nekaj plačamo, moramo vedeti tudi — zakaj! Naročiti si moramo list, od katerega pričakujemo, da bo res služil našim namenom, ustrezal našim duševnim potrebam in zastopal naše interese. Odločitev je pri tolikšni izbiri težka, posebno tistim, ki pomena časopisa ne poznajo, in tistim, ki ne vedo, kakšne izobrazbe potrebujejo. Ravno za to vidimo pri naših vaseh, da kmetски ljudje naročajo in berejo stvari, ki niso prav nič v skladu z njihovim življenjem in ki nikakor ne odgovarjajo njihovim duševnim potrebam. Prav je, da čitamo tudi stvari, ki niso pisane ravno za nas, vendar bi naj storili to še le potem, ko smo v vprašanjih, ki se nas direktno tičejo, že dovolj podkovani. Četudi je res, da nam vsako berilo, če ga pravilno prečitamo, nekaj hasne, vseeno velja: „Vse ni za vsakogar!“

Naša mladina je v velikem številu dovezetna za romane in posebno še za takozvani „šund.“ Od vseh strani se ji to prepoveduje, ker takšni romani samo pospešujejo domišljijo, ki je pri njih že itak razvita. Takšno čitanje vzame človeku veselje do resnega dela in ga povede v sanje o nemogočih stvareh, ki jih je nabral iz takšnih romanov. Ako bi čitali te in slične romane tako, kakor smo preje omenili, to je, da bi premislili, kaj je mogoče in kaj ni, kaj bi bilo lahko res in kaj ne, tedaj bi to čitanje celo lahko koristilo, ker pa ne čitajo tako, jim prej ko slej več škoduje kakor ne.

Kakor je zanimanje za romane preveliko, tako vidimo na drugi strani premalo zanimanje za strokovno štivo. Torej, premalo upoštevanja s praktične strani. Na vsak način je čitanje strokovnih del težje, ker moramo dobro misliti, če hočemo imeti od tega korist, drugače namena ne dosežemo.

Nekaj strokovnih knjig, ki jih je svoječasno izdala Mohorjeva družba in ki jih že leta sem izdaja tudi Kmetijska matica, še leži po kmetских hišah. In koliko jih je še neprečitanih, kvečjemu če jih je eden ali drugi prelistal. Koliko potrebnih naukov in nasvetov o poljedelstvu, živinoreji, sadjarstvu, vrtnarstvu, gospodinjstvu, itd., ki so prepotrebni našim fantom in dekletom — čaka čitalcev. Tudi če so knjige že stare, na svoji vrednosti niso ničesar izgubile, primite jih v roke in čitajte, da spopolnite svojo izobrazbo.

Naše življenje je trdo in resno; ne pozna nobenih izgovorov; tudi lepe povesi ga ne olajšajo, olajša ga le pametno in smotreno delo. Zato: pridno in predvsem — pravilno čitati!

France Gerželj:

Pokret slovenske kmetске mladine.

„Zveza kmetских fantov in deklet“ v Ljubljani.

Duševni in predvsem socijalni povojni kaos ni zajel v svoj krog le šolane inteligence, marveč tudi kmetско-delavsko ljudstvo, ki je brezdvomno največ utrpelo v svetovni vojni, bodisi v moralnem in kulturnem, še več pa v materialnem oziru. Vprašanje zopetne orijentacije je zadobilo tudi med širokimi vrstami našega kmetско-delavskega ljudstva stvarno težnjo k izboljšanju razmer.

Ta težnja pa je dobila izraza v širokem in splošnem kmetско-delavskem gibanju, ki ga je danes nemogoče zanikati. Sama svetovna vojna, kakor tudi vse njene posledice so odprle kmetu-delavcu oči in podzavestno je pričel spoznavati, da je njegov stan najvažnejši stan in njegovo delo tisto delo, ki redi in bogati vse človeštvo. Spoznanje, da je bila zmaga v svetovni vojni odvisna tako od orožja, ki ga je nosil kmet-delavec, kakor tudi in predvsem od kruha, ki ga pridelujejo kmetске roke, je bila prva gonilna sila kmetско-delavskega gibanja. Iz tega spoznanja pa so izšla še druga: iz zemlje je vse, kar premoremo. Znanost, umetnost, tehnika in sploh celoten kulturno-civilizatorični napredek na vseh poljih korenini v zemlji; v njej ima svoje življenjske klice, ki se v ugodnih razmerah razrasejo v mogočno drevo človeške kulture. Brez blagostanja pa je ves napredek v kulturnem pravcu onemogočen, brez kruha popolnoma nemogoč. Kruh pa nam daje zemlja in samo zemlja; vse sile uma in telesa se zrušijo v nič, kadar zmanjka — kruha. Če je torej zemlja tolike važnosti in nujnosti v življenju človeštva, je dolžnost nas vseh, da se pobrigamo za tistega, ki zemljo obdeluje, ji posveča vse svoje moči, vse svoje delo, svojo ljubezen in svoje življenje. Njega dvigniti, priboriti mu mesto in pravice in ugled v človeški družbi, pravilno urediti njegovo razmerje do vseh drugih stanov in slojev človeštva, tako da bodo vsi ljudje v medsebojnem dopolnjevanju in izpopolnjevanju koristno in uspešno vršili svoje naloge in tako ustvarjali materialna, duhovna in kulturna dobra, ki bodo last vseh in bodo služila vsem — to je naša dolžnost, pa tudi eden glavnih ciljev celotnega gibanja. Vse to gibanje pa imenujemo kmetско-delavsko gibanje, ker dviga v tem gibanju glavo in duha kmetско-delavski človek, ker rase to gibanje iz lastnih nagibov in spoznanj našega kmetско-delavskega človeka, se širi in oblikuje v konkretne gospodarsko-socijalne forme iz lastnih potreb kmeta-delavca, ne pa pod pritiskom mesta in ne za cilje, ki so kmetско-delavskemu človeku tuji in ne zadevajo interesnega obeležja splošnega kmetско-delavskega življenja, kakor tudi ne splošnega življenja naroda, zakaj rasna in duševna osnova našega naroda je naš kmetско-delavski človek.

V tem pokretu pa je predvsem udeležena kmetско-delavska mladina. Na njenih ramah sloni ves pokret in od nje v prvi vrsti odvisna uspešna rast vsega pokreta. Naloga mladine je: prinašati nova mišljenja in z njimi dati novega življenja in močnega vzpona vsemu, kar imenujemo življenjsko individualnost naroda. Preobraziti okostenele forme narodovega življenja — tudi to je naloga mladine. In še več: skrb za bodočnost ji nalaga dolžnost do same sebe kot generacije, ki ji pripada najbližja bodočnost naroda, zakaj od doraščajoče generacije je predvsem odvisna dobra ali zla bodočnost naroda; in že danes je mogoče slutiti kakšna bo ta bodočnost.

Naša kmetско-delavska mladina je eden glavnih stebrov doraščajoče generacije. Težke gospodarske in socijalne prilike, v katerih živi ta mladina, ji nalagajo nešteto nalog, preko katerih ne bo mogla ne da bi zanje zastavila svojega duha in delavne roke. Ukaz dobe, ki jo lahko označimo kot dobo prebujanja v smislu organizacije širokih narodnih slojev, je, da se kmetско-delavska mladina v pravem pomenu besede izobrazí v duhu kmetско-delavskega dostojanstva, v duhu kmetско-delavskih pravic in dolžnosti. Vse govori za to, da naša kmetско-delavska mladina ne bo v bodočnosti suha veja na drevesu narodovega življenja. Čedalje bolj razumeva vsebino dobe v kateri živi. Polagoma se otrasa navlake in nekoristnosti, ki so dediščina prejšnjih časov. Oči se ji odpirajo in napol zavestno, napol podzavestno sega za problemi, ki jih nalaga današnja doba v to-

liki meri. Zdi se, kot da se v naših vaseh, med našo mladino, vrši preporod vsega, čemur pravimo mišljenje vasi, kmetско-delavsko dostojanstvo, zavest mladih fantov in deklet, zavest prvenstva vasi in njih, ki ljubijo grudo vsak dan od zore do mraka in jo podlijo s svojim delom.

Polagoma se je pričela družiti v samosvoje vrste. V spoznavanju drugega z drugim, v zblíževanju, v skupnem občevanju, v odkritju, da so naloge naše kmetско-delavske mladine enake, enako težke, enako važne, da čakajo te naloge mladino, naloge, preko katerih mladina z vasi ne bo mogla, ne da bi jih rešila, ter da je predvsem ona poklicana, da te naloge reši, v tem spoznanju se je pričela naša kmetско-delavska mladina prebujati in se družiti v ponosne vrste, ki so si postavile cilj: prvenstvo vasi, ponos in dostojanstvo kmetско-delavskega stanu, čim širša in globlja izobrazba, neposrednost pri reševanju vseh nalog, ki jih življenje nalaga posamezniku kakor tudi vsemu narodu, trezna gospodarsko-socialna politika in ustvarjajoča sila prave narodne kulture, ki sloni v moralno-družabnem oziru na pozitivni osnovi krščanstva kot socialno-družabni funkciji.

Mlade so še te vrste kmetских fantov in deklet. V letu 1923 so jih pričeli ustanavljati prvi poborniki kmetско-delavskega mladinskega pokreta. Sama misel in ideja pokreta je bila že delj časa živa; treba je bilo le najti primerno vrsto organizacije, v kateri bi se ta misel in ideja izživljala in rasla; predvsem je bilo treba upoštevati, da bodi organizacija izvedena v čim širšem smislu, zakaj v organizacijah, v katerih delujejo vse mladostne sile kmetско-delavske mladine, mora biti objekt širok in tudi precej prožen program. Vedno je treba imeti pred očmi dejstvo, da bosta tvorca teh organizacij kmetско-delavski fant in dekle, ki sta v svojem ustvarjanju v organizaciji oziroma v celotnem gibanju kolikor toliko pasivna, ali da povem jasnejše, sta posredna ustvarjalca, kajti v obeh je treba dvigniti njune latentne, prikrite duhovne moči, dvigniti ju k zavesti, da sta predvsem ona glavna tvorca v organizaciji ter da je nujno delo tisto delo, ki živi in bogati in dosega uspehe v organizaciji. Da na kratko poudarim jedro vse organizacije: aktivizacija kmetско-delavske mladine v naših vaseh. Široko zasnovana pa mora biti organizacija tudi vsled namena samega: vzgoja, posebno še samoizobrazba mladine z vasi. Naša organizacija nikakor ne teži h kakih specifikaciji na kateremkoli kulturnem in gospodarskem polju, marveč ima namen splošne izobrazbe naše kmetско-delavske mladine, zato je njen široko zarisani program popolnoma upravičen ter je mogoče le na njegovi podlagi doseči, kar si stavlja celotno gibanje z vso svojo ideologijo za cilj in pozitivno dosego. Izobrazba na vseh poljih, gospodarskem (z ozirom na racionalizacijo in splošno modernizacijo svetovnega gospodarstva), kulturnem (z ozirom na nove narodnostne in državne prilike, v katerih živimo po letu 1918), socialno-ekonomskem (z ozirom na obstoječi družabni red in predvsem na vrednotenje produktivnih slojev), je podana že v samem idejnem programu organizacije. Treba pa je to izobrazbo nuditi na način, ki je fantu in dekletu sprejemljiv, da ga moreta oba doumeti kot nekaj koristnega in v njunem izpopolnjevanju neobhodno potrebnega.

V koliko je vse to organizacija dosegla, naj dokaže sledeča razvojna črta naših „društev kmetских fantov in deklet“, prizadevanje „Zveze kmetских fantov in deklet“, v kateri so vsa ta društva včlanjena in ki jim je „Zveza“ idejna matica, miselno žarišče, pa tudi pomočnica in svetovalka v vsem njihovem pri-

zadevanju za kulturni dvig naših vasi, kakor tudi razumevanje vse slovenske javnosti.

V letu 1923, še intenzivnejše pa v letu 1924 so se pričela ustanavljati prva društva kmetских fantov in deklet v ljubljanski okolici, na Gorenjskem, Dolenjskem in Štajerskem. V prvem letu svojega obstoja so društva na lastno inicijativno delovala zelo uspešno. Vsa „brihtnost in odprtost glave“ naših fantov in deklet se je uveljavljala v popolni meri. Vsako društvo je prirejalo samostojno dobra predavanja, uspele in za naše kulturne razmere vasi neobhodno potrebne kmetijsko-strokovne in gospodinjske tečaje, ki so, dasi v majhnem obsegu, dosegli svoj namen: dali našim vasesm dobrih gospodarjev in dobrih gospodinj, ki jih naš narod tako potrebuje, da bo dosegel kulturno in gospodarsko višino drugih narodov. In še dalje je šlo delovanje teh društev, ki so z uspehi dokazala svojo upravičenost: prirejale so se javne prireditve strokovnega in zabavnega značaja, kjer je širša javnost sodila delo naše vaške mladine, diletantske prireditve ter razni poučni izleti. V prav kratkem času je kmetско-delavska mladina dokazala vse svoje zmožnosti ter s tem tudi utrdila vero v bodoče delovanje celotne organizacije; dokazala pa je tudi sposobnost samostojnega vodstva vzgojne in izobraževalne organizacije, ki sloni na popolnoma novi, današnji dobi odgovarjajoči osnovi.

Pa tudi mlada slovenska inteligenca se je pri celotnem pokretu z razumevanjem udeleževala ter izpopolnjevala delo, ki ga v vsej širini niso zmogla društva. Bili so to predvsem dijaki in akademiki, člani akademskega agrarnega društva „Njive“, ki so bili tudi po večini člani pripravljalnega odbora „Zveze kmetских fantov in deklet“. Organizirali so v Ljubljani v dneh 5. do 8. septembra 1924 prvi kongres vseslovenske kmetске mladine. Bil je ta kongres ena največjih manifestacij slovenske agrarne mladine. S tem kongresom so se stiki med slovensko mladino dobro utrdili in tudi ideologija se je s tem zelo poglobila in pričela dobivati še širše obzorje: slovanski agrarizem.

Koncem leta 1924 pa se je ustanovila tudi „Zveza društev kmetских fantov in deklet“ v Ljubljani. Za prvega predsednika „Zveze“ je bil izvoljen tov. Jože Blaž iz Tomačevega ter ji predsedoval vse do leta 1930, ko je prevzel predsedstvo tov. Ivan Kronovšek iz Orle vasi pri Celju. Vse do danes vrši „Zveza“ ono inicijatorsko delo, ki nedvomno pripada vsaki idejni centrali. Živi v stalnih stikih z vsemi društvi ter jim pomaga pri njih udeleževanju. V svojem zadnjem delovanju pa zaznamuje prav jasne uspehe s svojimi prosvetno-organizatoričnimi tečaji. Dosej sta se vršila dva taka tečaja. I. od 1.—7. decembra 1930, II. od 23. februarja do 1. marca 1931. Na teh dveh tečajih je imela „Zveza“ nad 70 udeležencev, samih kmetских fantov iz bližnjih in daljnjih vasi naše ožje domovine. Vsi uspehi, ki jih je „Zveza“ dosegla z obema tečajema izpričujejo, da gre delovanje „Zveze“ v pravilni smeri in da smemo pričakovati v tem vzgojnem pravcu še lepših uspehov na izobraževalnem polju naše kmetско-delavske mladine. Pot je začrtana in jasna, tudi cilj bo dosežen!

Naj omenim, da bo slika popolnejša, še dejstvo, da so prvi borci in delavci kmetско-mladinskega pokreta gledali ves razvoj z razumevanjem in odprtimi očmi. Skrb za duševno hrano, ki bi bila tudi duševna vez ter ogledalo vsega mladinskega gibanja, je dobila stvarni izraz v mesečniku „Grudi“, ki je pričel izhajati v letu 1924 ter je danes glasilo kmetских fantov in deklet. Velike zasluge, da je „Gruda“ zagledala beli dan, si je pridobil tov. St. Tomšič, ki je bil že ob samem začetku pokreta eden najagilnejših delavcev.

Delovanje samih društev je dokazalo, da se bo vse gibanje še razraslo ter objelo vso našo vaško mladino, ki ji sodi bodočnost naroda. Da je ta mladina samosvoja ter daje pečat kmetskega dostojanstva svojemu delovanju, jasno izpričuje vse njeno prizadevanje, da prikaže svoje delovanje v tisti luči in tisti obliki iz katere delovanje izhaja: iz kmetsko-delavskega doma, iz ljubezni do zemlje in vsega, kar je z zemljo v zvezi.

Kadar se človek mudi na kaki prireditvi naših fantov in deklet ima vselej občutek kot da sedi doma pri hrastovi ali javorovi mizi, pod kmetsko streho, kjer vlada domačnost in preprostost brez sleherne prisiljenosti. Ni ga lepšega občutja od onega, ko človek gleda tekmo koscev, ali tekmo žanjic, ko naši fantje in naša dekleta na simboličen način poveličujejo trdo kmetsko delo od jutra do večera. Lepših in bolj domačih prireditev si človek ne more zamisliti —: ko pride do najvišjega izraza vsa srčna in duševna kultura naše kmetsko-delavske mladine.

Za zaključek naj orišem še sodelovanje šolane inteligence pri kmetsko-delavskem mladinskem pokretu. Kot povsod, tako se tudi v tem pokretu očituje „kriza inteligence“. Zdi se, kot da je v resnici prepad med inteligenco in kmetsko-delavskim ljudstvom. Marsikje se to očituje; vendar pa je pri celotnem pokretu sodelovala in sodeluje precej mlade slovenske inteligence, ki resnično čuti in razume naše kmetsko-delavsko ljudstvo, predvsem pa mladino, ki še mnogokje tava v nevednosti in se nihče intenzivno ne pobriga zanjo, je ne dvigne ter ji sprostí prikritih srčnih in duševnih zmožnosti. Kolikor je bilo sodelovanja, moram povdariti, da je bilo, četudi mnogokje pomanjkljivo, še dokaj uspešno; predvsem kar se tiče ustvaritve enotne ideologije in jasnih smernic v gledanju sociološke in kulturne strukture Slovencev moram reči, da se je poslednja tri leta zelo mnogo storilo. Naj omenim samo tov. Dr. J a n . Ž e t a N o v a k a , ki je vložil v ideologijo samo silnega truda, ji dal jasnost in ustrežajočo vsebino k današnji družabno-ekonomski obliki Slovencev. Celotni program s svojim idejnim obeležjem si je utrl pot v naše slovenske kulturno-politične razmere ter dal tem razmeram novega duha, ki, odgovarjajoč novemu času, v katerem živimo, ustvarja nove vrednote, druži in dviga doslej manj upoštevanega kmetsko-delavskega človeka, ki si zavestno gradi svojo bodočnost.

Opomba pisca: Pričujoči članek je le majhna črta v ideološkem oziru našega mladinskega gibanja. Ker se bo takole prav kmalu prbližala 10-letnica obstoja naših društev kakor tudi „Zveze“ same, se mi zdi prav umestno, ko bi polagoma začeli zbirati gradivo za „Spomenico“, s katero je treba že danes računati, da bo izšla ob tej priliki in stvarno dokumentirala naše 10-letno delo za kmetsko-mladinsko misel in kulturni podvig naše vasi. Upam, da bo še več naših delavcev prispevalo s svojimi ideološko-informativnimi članki, da si bomo končno vsaj v idejnem oziru na jasnem ter bomo ob 10-letnici potegnili trdno zarezo v slovensko kakor tudi jugoslovansko miselnost.

**Uprava razprodaja celotne letnike Grude
1925, 1927 in 1928 po 15.— Din. Naročite!**

Mano:

Gospodinjstvo.

Kratki nasveti. Zakaj misliš, da moraš pri svojem delu neprestano stati in si potem tako trudna, da ne čutiš svojih nog? Mnogo je del, ki jih lahko opravimo sede. Kadar lupiš krompir, kadar čistiš zelenjavo, kadar sekaš meso ali kaj drugega, kadar pomivaš posodo, kadar likaš, vedno lahko sediš. Pri tem se mnogo manj utrušiš in razne bolečine in bolezni bodo izostale. Strašne krčne žile, zatečene noge, bolečine v križu in hrbtu ne bodo toliko nadlegovale naše žene (posebno noseče), ako bodo pri svojem hišnem delu stale le tedaj, ko je to nujno potrebno.

Pomivaj posodo sproti! Drugače se ti je med kuhanjem nabere toliko, da ne boš imela v čem dati kosila na mizo. Mastne, prisušene jedi na posodi odmakaj v topli vodi, da ti ne bo treba pri pomivanju toliko strgati.

Kuhinjsko mizo pokrij med delom s časopisnim papirjem. S tem si prihraniš ribanje.

Imej shrambo blizu kuhinje. S tem si prihraniš mnogo mučne hoje.

Domisli se že zvečer, kaj boš drugi dan kuhala. Zjutraj si potem vse potrebno pripravi, da ne boš med delom tekala okrog in iskala to in ono.

Najboljše je, da imaš ves potreben živež v zalogi. Tisto tekanje po četrtr kg riža, osminko sladkorja itd. ni le zamudno, marveč tudi potratno. Papir, v katerega ti trgovec vsakokrat zavije tisto malo količino blaga, ima tudi svojo težo.

Kuhinja.

Ocvrt bezeg je dobra in zdrava jed. Raztepi par jajc, zamešaj vanje par žlic moke in osoli. V to testo pomakaj sveže bezgove cvetove (drži jih pri tem za pecelj), ko se jih kroginkrog oprime testo, jih polagaj na vročo mast in svetlorumeno ocvri. Ponekod cvro na ta način tudi akacijin cvet.

Grahova juha. Na juhi (ali na vodi) skuhamo nekaj pesti zel. graha, dodamo prežganje iz 4 dkg masti in 6 dkg moke. Zalijemo po potrebi in zakuhamo še pest riža. Osoli, popraj. (Za 10 oseb.)

Grah s korenjem v omaki. $\frac{1}{2}$ kg graha skuhaj v slanem kropu. Zreži $\frac{1}{4}$ kg korenčka na kocke in ga tudi skuhaj. Na masti zarumeni pest sladkorja in pripravi sesekljanega peteršilja. Grah, korenje in peteršilj vsuj na zarumeneli sladkor in duši. Ko se je sok pokuhal, potrosi povrh žlico moke, premešaj in zalij, da bo omaka. Soli, pusti prevreti.

Krompir z jajcem. Krompirja imamo dovolj, jajc v tej dobi tudi, zato si bomo privoščili malo izpremembe. Olupimo krompir in ga narežemo na ploščate liste. Posebej skuhamo v trdo nekaj jajc in jih tudi zrežemo na ploščice. Namažemo posodo na debelo z mastjo in položimo po dnu krompirjeve plošče, na to

plast položimo jajčne plošče in potresemo s soljo in na masti praženo sesekljano čebulo. Povrhu zopet naložimo krompir, nanj pa jajca s čebulo in soljo ter tako po vrsti, dokler imamo kaj krompirja in jajc. Končno polijemo vse z mlekom ali kisló smetano (tekočine mora biti v posodi nad polovico), dobro pokrijemo in damo v pečico, da se skuha in speče. Ko je krompir mehak, je jed gotova in jo postavimo na mizo s solato.

Delo na vrtu.

V zadnjih toplih dneh nam solata že uhaja v cvet. Pripravimo si za pozneje novo solato, lahko že sejemo endivijo. Tudi kolerabe sejemo sedaj drugič, isto-tako grah in fižol. Če še niste sadile kumar in buč, je sedaj za to zadnji čas. Buče nam dajo dobro prikuho, čeprav jih na kmetih za ljudi ne upoštevajo. Ta rastlina potrebuje mnogo gnojá, vode in solná. Istotako tudi kumare. Paradižnike, ki tudi potrebujejo mnogo solná, imamo že posajene. Sedaj jih moramo pravilno negovati. Rastlinam pustimo v začetku le po dve stebelci, vse druge poganjke odstranimo. Ti dve stebelci privežemo h kolu. Ko nastavi rastlina kakih šest grozdov, ji odrežemo vršiček, da jo ustavimo v rasti in da se plodovi bolj razvijajo. Doslej smo zalivali paradiže večkrat z gnojnico, sedaj prenehamo, da rastlina ne poganja, marveč le zori plodove. Ako paradižnike napade bolezen palež, jih škropimo z 1% modro galico.

Organizacija

Tekma koscev za prvenstvo Zveze kmetiskih fantov in deklet.

Le še malo dni nas loči do dneva našega kmetško-mladinskega praznika. Že v prejšnji številki (5. št.) „Grude“ smo v bolj naglih obrisih razložili ves program našega praznika 21. junija t. l. Nadejamo se, da so se že vsa naša društva na svojih sejah oziroma sestankih podrobneje bavila s celotnim programom prireditve, ter da so že zavzela svoje stališče glede delegatov, ki jih pošljejo na Zvezin občni zbor, glede delegatov, ki pridejo tudi na konferenco, ki se vrši 20. junija ob 8. uri zvečer ter glede udeležbe s fanti-kosci, ki bodo tekmovali za društvo. Pa tudi kar se tiče splošne udeležbe naše kmetške mladine na tem našem prazniku, mislimo, da odbori vseh društev že prav pridno in vztrajno agitirajo ter vabijo vse svoje tovariše in tovarišice od blizu in daleč na ta veliki kmetško-mladinski praznik. Dolžnost vsakega člana je, da pripelje na to prireditev vsaj po enega svojega tovariša oziroma tovarišico, zakaj potrebno je, da se vsaj enkrat pokažemo v svojem mladinskem zanosu in v smotrenosti svoje organizacije. Nihče od naših članov naj ne pozabi, da je 21. junij njegov praznik!

Kar se tiče predkonference, ki se vrši 20. junija ob 8. uri zvečer v Zvezinih prostorih in Cankarjevem nabrežju 5/L, želimo, da prisostvuje čim več zastopnikov naših pododborov in društev; če ne več vsaj po eden iz vsakega pododborá in vsakega društva. Vse želje, predloge, nasvete in še druge važne

zadeve tiče se Zveze, pododborov in društev kakor tudi celotnega našega pokreta, bomo temeljito obravnavali na tej predkonferenci, ki ji sodi radi tega velika važnost. Vsem delegatom, ki pridejo že na predkonferenco — to se pravi tistim delegatom, ki nimajo v Ljubljani nobenih sorodnikov, pri katerih bi prenočevali, ter zato reflektirajo na prenočišče — bo Zveza skušala oskrbeti prenočišča. Vsekakor pa naj posamezna društva javijo število delegatov, ki pridejo že na predkonferenco in kateri od teh delegatov reflektirajo na prenočišče. Tozadevne prijavnice smo že razposlali vsem društvom; naj ne pozabijo nanje ter jih najkasneje do 15. junija vrnejo izpolnjene Zvezi.

Glede samega občnega zboru Zveze smo že pisali kakor tudi objavili dnevni red občnega zboru. Pripominjamo pa še, da naj društva zanesljivo pošljejo vse svoje delegate na občni zbor. Občni zbor se vrši v nedeljo, 21. junija ob 10. uri dopoldne na Cankarjevem nabrežju 5/l. v Ljubljani. Delegati — eden izmed delegatov posameznega društva — naj pripravijo kratka, stvarna in jedrnatata poročila o delovanju svojih društev. Vse eventualne predloge, ki se morajo obravnavati in odobriti od samega občnega zboru, naj pododbori in društva pošljejo najkasneje do 15. junija Zvezi.

Istega dne, 21. junija, se vrši popoldne velika tekma koscev za naslov prvaka Zveze. Tekma se vrši v Beričevem pri Ljubljani ob pol tretji uri popoldne. Po končanem občnem zboru se odpeljemo na vozovih ali pa na avtobusih v Beričevo na tekmo. Poleg tekme se vrši tudi velika kmetijska veselica s srečolovom in šaljivimi prizori ter tudi zanimiva tekma koscev — škricev. Veselico priredi naše društvo k. f. i. d. v Beričevem, srečolov z bogatimi dobitki pa Zveza sama. Glede kosila za udeležence občnega zboru je tudi preskrbljeno; kosilo se bo dobilo v Beričevem v gostilni Iv. Grada po zelo primerni ceni ter bo tudi zelo okusno. Sloves in čast slehernega društva nalaga društvu dolžnost, da pošlje na tekmo svoje fante-kosce, ki bodo tekmovali za svoja društva. Za tekmovalce so predvidene zelo lepe nagrade v denarju, kakor tudi še več drugih prav vrednih nagrad. Zveza je tudi naprosila za polovično vožnjo po železnici za vse udeležence te velike prireditve.

Vso našo kmetijsko mladino najlepše vabimo, da se udeleži tega svojega velikega in pomembnega praznika. Ona naj mu da svojo vaško in kmetijsko vsebino, pečat kmetijsko mladinske kulture ter obenem vaško domačnost in preprostost. Naj nihče ne manjka na ta dan. Zveza že danes veselo pozdravlja vse tiste lepe vrste naše kmečke mladine, ki pridejo na občni zbor ter se tudi udeležijo velike tekme in lepega praznika.

Da boš videla Ti, kmetijska mladina, kako lepo je Tvoje vsakdanje delo, dasi je trdo in težko, vendarle hrani v sebi vse polno prikritih lepot, predvsem pa zdravje z vaši, ki ga nikjer drugje ni najti, jeklenost mišic in zdravega telesa, pa tudi plemenitosti duha, ki je popolnoma Tvoja svojstvenost!

Vsem koscem tekmovalcem želi Zveza največ uspeha. V svoje uspehe bo z veseljem zapisala ime zmagovalca, vsem drugim pa priznanje.

Fantje in dekleta, glejte in delajte, da bo ta dan res Vaš dan in Vas vseh vreden dan! Zato nič ne prevdariajte in se ne mučite s predsodki, temveč s kmetijskim dostojanstvom in kmetijskim pozdravom se bomo pozdravili vsi, ki smo ene misli in ene kmetijsko-mladinske ideje!

Pozdravljeni in nasvidenje!!

Vsem fantom tekmovalcem!

Vse fante-kosce, ki bodo tekmovali na Zvezini tekmi koscev 21. junija t. l. obveščamo, da morajo prinesiti na tekmo vse orodje, ki je za tekmovalne potrebno. Kose imajo lahko popolnoma poljubne, ravno tako vse ostalo orodje. Zveza v tem oziru ne postavlja nobenih omejitev, marveč ji je to popolnoma zadosti, če že fantje, samo pridejo tekmovali ter s tem zastopajo sloves in čast svojega društva in svoje vasi. Za fante-kosce pa je znala Zveza tudi poskrbeti: čakajo jih lepa in bogata darila, nagrade, ki jim bodo ostale za vedno v spominu na 21. junij, dan njih praznika v Ljubljani. Zato Zveza upravičeno pričakuje čim več fantov-koscev, ki bodo tekmovali za naslov njenega prvenstva.

Fantje - kosci, pozdravljeni in nasvidenje!

Sv. Jurij ob Ščavnici: Probujajoča se kmetska madina v Prlekiji. V četrtek, dne 14. maja, je imelo društvo kmetov in deklet svoj članski sestanek, ki je menda „edini“ v Sloveniji. Brez razlike na prejšnjo razdvojenost političnih strank smo se zbrali pod okriljem društva kmetov in deklet, da skupno manifestiramo svojemu stanu, da z združenjo močjo postavimo temelj čim globlji izobrazbi kmetijske mladine, ki mora biti v ponos slovenskemu rodu. Z vzpodbujajočimi besedami je otvoril tov. predsednik Iv. Klemenčič sestanek in na koncu pozval prisotne, da zakličejo našemu velikemu kralju „živijo“. Tamburaški zbor je zaigral državno himno, na kar je dobil besedo tov. Čuš, predsednik novoustanovljenega odseka v Sv. Duhu na Stari gori. V temperamentnih besedah je povedal kaj smo kmetska mladina in kaj mora biti slovenska kmetska mladina. Ponovno je nastopil tamburaški zbor in igral „Na zdar,“ češko koračnico. Drugi govornik je bil tov. Alber, str. agr., ki je predaval o organizaciji češke kmetijske mladine. V izbranih besedah je pozival mladino tov. Nemec k napredku, samozavesti in izobrazbi. Značilne so njegove besede: „Danes ni več osebe, ki bi ne priznala, da je vsak kmetski človek enak sočloveku!“ Ni razlike med ljudmi, zato v boj za svoj stan, za svojo grudo. Tov. Korošak, prosvetar Sokolskega društva, je predaval o sokolstvu. Članstvo mu je glasno aplavdiralo. Z navdušenjem smo pozdravili tudi tov. Ivajšiča, šol. upravitelja. Njegove besede so ostale v vsakem našem srcu globoko zapisane. Negibno smo ga poslušali — če bi govoril ves dan, pa se nihče ne bi naveličal. Presenetil nas je govor tov. VI. Krefta. Leto dni ga ni bilo med nami, pa se je čisto predruščil. Govoril je vsem iz srca; njegove besede so bile krona našega sestanka. Z največjim zadovoljstvom smo zaključili sestanek z željo, da bo naša izobrazba čim popolnejša — v kulturi hočemo naprej — v ponos Jugoslaviji.

I. N.

Središče ob Dravi: 10. maja je mariborska Zveza kulturnih društev priredila na željo „Društva kmetov in deklet“ v Središču ob Dravi ter na željo „Sokolskega društva“ v Središču celodnevni prosvetni dan s predavanji in predvajanjem kulturnega filma. Za prosvetni dan je vladalo v Središču precejšnje zanimanje, kar je tudi potrdila lepo številna udeležba na prosvetnem dnevu; predvsem so se udeležili tega prosvetnega dneva kmetski fantje in dekleta, ki so si ta dan tudi želeli.

G. dr. Ljud. Pivko je na tem prosvetnem dnevu predaval o izobrazbi in prosveti podeželja ter je v svojem predavanju navajal kot vzor izobražene in napredne kmetijske države Dansko. Povdarjal je v svojem predavanju, da je iz-

obrazba nujno potrebna pri vsakem napredovanju, posebno pa kar se tiče splošnega in gospodarskega napredka in blagostanja. Za njim je orisal g. dipl. agr. Šiftar vse pereče probleme našega kmetijskega gospodarstva, kakor tudi vzroke današnje splošne gospodarsko-ekonomske krize. S tem je bil dopoldanski program prosvetnega dneva izčrpan.

Popoldne je bil najprej predvajan zdravstveno poučni film „Alkohol“, ki bi bil potreben v vsako našo vas. Nato pa je znani sokolski delavec g. dr. Makso Kovačič govoril o pomenu sokolstva v fizičnem, duševnem in moralnem oziru. Za svoja izvajanja je žel zasluzeno priznanje. Sledila je še prosvetna konferenca, ki ji je predsedoval predsednik Zveze kulturnih društev g. Spindler, ki je podal poročilo o stanju prosvetnih organizacij v ormoškem okraju.

V imenu Društva kmetijskih fantov in deklet ter Sokolskega društva se je tov. Jože Čulek zahvalil ZKD in vsem predavateljem.

Zveza kmetijskih fantov in deklet v Ljubljani pa z veseljem pozdravlja predvsem inicijativnost in aktivnost Društva kmetijskih fantov in deklet v Središču ter mu želi še mnogo uspehov pri njegovem kulturnem prizadevanju in delu, ki ga že dolgo časa vrši med kmetijsko mladino v Središču in središki okolici.

Sestanek tiskovnega odseka celjskega pododbora Zveze.

V nedeljo, dne 17. maja t. l. se je vršil zanimiv in važen sestanek tiskovnega odseka celjskega pododbora Zveze v Celju. Sestanek je otvoril tov. Kronovšek iz Orle vasi, pozdravil vse navzoče in podal besedo najprej tov. Tomšiču Stanku, ki je podal historijat nastanka Kmetijske matice, njeno dosedanje delovanje in cilje ter načrte za bodočnost. Referat je bil temeljit in izčrpen, kakor smo ga pričakovali od soustanovitelja in enega izmed glavnih delavcev — rekli bi, duše — Kmetijske matice.

Z velikim zanimanjem smo tudi poslušali izvajanja tov. Mravljeta, ki je opisal na splošno naloge tiska in kmetijskega tiska posebej.

Poslevodeči podpredsednik tov. Dolfe Schauer je obrazložil načrt Zvezine prireditve tekme koscev na dan Zvezinega občnega zbora, dne 21. junija v Ljubljani oz. v Beričevem. Podčrtal je pomen take prireditve za posamezna društva, za Zvezo in za kmetijsko-mladinski pokret sploh.

Po kratki debati — čas je bil žal z ozirom na neodložljive posle nekaterih udeležencev zelo pičlo odmerjen — so se vzeli vsi referati z zadovoljstvom na znanje.

Poskusi iz naših vrst.

Z veselim zadoščenjem prejemamo zadnje čase dopise iz vrst kmetijske mladine, ki poskuša v vezani in nevezani besedi (v pesmi in prozi) zajeti svoja opazovanja, svoje misli in čustva, in nam te svoje sestavke pošilja z željo, da bi jih „Gruda“ objavila. Veseli smo tega pojava, ker vidimo v njem dokaz, da se naša mladina ne predaja le telesnemu delu, da nima le razumevanje za stvarne, materialne dobrine, marveč da tudi razmišlja, se vglablja v svoje čustveno življenje in se trudi svoja opazovanja in svoja doživetja tudi opisati, izpopolnjujoč pri tem svoje znanje in vežbajoč svoj jezik.

Vseh teh dopisov pa nam, žalibog, pri najboljši volji ni mogoče objaviti. Nekateri sestavki so tako zelo začetniški, da jih brez temeljitih korektur ne bi mogli nuditi našim čitalcem. Če bi jih pa hoteli popravljati, bi njih pisec moral izgubiti pravico očetovstva — tako bi bili izpremenjeni. Vse druge dopise pa, ki so le količkaj dobri in ne zahtevajo prevelikih popravkov, bomo pričeli objavljati v posebnem oddelku, ki ga bomo imenovali „Poskusi iz naših vrst“ in ki ga z današnjo številko otvarjamo. Dobre spise, pesmice in povesti bomo seveda slejkoprej prinašali med leposlovnim delom „Grude“. Naše mlade „poskusnike“ in vse, ki menijo, da imajo v sebi žilico za pesnikovanje in dar pripovedovanja, pa pozivamo, naj kar brez skrbi in korajžno stopijo na plan in se poskusijo tudi s peresom.

Nemec Zalka:

SPOMINI KMETSKEGA DEKLETA.

Letos bo naše društvo km. f i. d. obhajalo petletnico obstoja. Sprejmi draga „Gruda“ teh par besed kmetskega dekleta in jih nesi tovarišicam širom domovine. Kako je bilo ob ustanavljanju tega društva?

„Ne bo nič,“ je zmajeval gospod, velik in močan po postavi.

„Kaj vse počenja današnja mladina!“ so se zgražali ljudje.

„So še preveč zeleni, da bi mogli kaj napraviti,“ je razkladal gruči poslušalcev vpliven gospod in mahal z rokami, da bi še bolj podkrepil svojo trditev.

„V nedeljo se vrši ustanovni občni zbor. Fantje, polomija bo! Ne hodite tja, pa tudi dekletom recite, naj ne hodijo! — — —“

Dekleta so postajala v gručah. „Boš pristopila k novemu društvu?“ so se spraševala.

„Ti boš?“

„Ne vem še. Jaz bi že, pa me ne pustijo...“

„Jaz pa bom. Kdo mi pa kaj more!“

„Ti že lahko, ko ti ne branijo. Marjančeva Tona je pravila, da so gospod Strgač prepovedali iti tja — zdaj pa ne smem.“

Bilo je 5. septembra 1926. Skromen je bil naš sestanek na zunaj, v naših srcih pa je gorelo. Novo življenje se je budilo v nas.

„Rodilo se je mrtvo dete,“ je obsodil gospod Strgač.

Molčali smo in delali. Obsojeno dete je živelo. S ponosom sem venčala našo zeleno zastavo, ki je plapolala na dan naše prve prireditve. Takrat smo postavili temelj. In danes smo močni, da nas vsakdo upošteva.

M. J.

POZDRAV.

Veter tihi zapihljaj
čez poljane zelene,
čez vrtove in stezice
moje drage ljubljene.

In ponesi ji pozdrav
tja do bele kamrice,
kjer cvetita in žarita
lički rdeči — rožci dve.

Od vseh pesmic, ki ste nam jih poslali, je ta najboljša. Druge so nejasne, brez rime in s primerami, ki so tudi za pesem nemogoče. N. pr.: Oj planine ve mogočne, v naročje vaše me vzemite, trdno me vklesite v skalo najnevarnejšo. In: — — sedaj iz virov mojih srkate (namreč cvetlice) zdravila moja (katera?) ko da hočete me umoriti in peljati v labirint brezkončni (zakaj labirint?) Zakaž toliko črnogledosti in obupa, ko ste še mlad in vam je življenje gotovo lepo!

Florijan Pelko:

SLOVO.

Hladnega pomladnega jutra so odhajali naši fantje k vojakom. Petje in godba harmonike je odmevalo po vasi. Ob gostilni pri Škofu je stal ovenčan voz, ki je imel odpeljati fante na bližnjo postajo.

Po prostrani izbi enonadstropne Kresove hiše je nemirno hodila lepa domača hči Angelca. Stopila je k mizi in popravila šopek v kozarcu.

„Kako, da ga ni?“ se je z žalostjo vpraševala. „Ni ga bilo sinoči po šopek in danes ne pride po slovo.“

Že se je odločila in hotela iti na njivo, ko je vstopil Joškov Lovro, on, na katerega je pravkar mislila. Odzdravila je na njegov pozdrav in obstala sredi izbe. Ko je Lovro pristopil k njej, je zardela in pobesila pogled.

„Kaj se me bojiš? Ali si huda name, Angelca, ker me sinoči ni bilo?“

„Ne, le žalostna sem, Lovro. Kako dolgo se sedaj ne bova videla!“

„Ne jokaj, Angelca“ ji je prigovarjal fant, jo posedel k sebi na klop in jo s sladkimi besedami tolažil.

Objel jo je in poljubljal njene solzne oči in njena trepetajoča usta. Ko se je nekoliko pomirila, je poprosil: „Ali imaš kaj šopka zame? Glej, brez spomina na tebe ne bi rad odšel.“

Angelca mu je pripenjala pripravljene šopek, ko so se pod oknom začuli klici: „Hej, Lovro, kaj spiš ali kaj! Pojdi no, drugi že čakajo! Prej bi bil moral končati tiste svoje verze — — —!“

Težko je bilo mladima zaljubljenca; s posledjim poljubom, poslednjim stiskom roke sta se ločila. Lovro je stekel po stopnicah, se ozrl še enkrat na okno, iz katerega mu je mahala Angelca, zavihtel klobuk in zavriskal. Potem je izginil za oglom.

Pripomba: Črtico smo malo skrajšali, nerodnosti izpustili. Sedaj gotovo tudi vam bolj ugaja. Čitajte ob prostem času mnogo dobrega leposlovja (Finžgar, Pregelj i. dr.) in pazite na pravopis.

Fantje in dekleta!

Razširjajte in agitirajte povsod za Vaš list

„GRUDO“

Kopriva:

Matevž in Marta.

Matevž se je jezil na vse grlo, Marta pa je jokala. Šele ko je bila daleč od hiše, jo pogledal za njo.

„Ali bi tekel ponjo?“ je pomislil. „Ah, saj nisem tako neumen, da bi letal za njo, pa naj gre!“

In ko se je Marta ozrla s klanca nazaj, si je rekel:

„Nazaj bi rada! Zdaj pa nalašč ne grem!“ — —

Ko je Marta dospela vrh griča, je zasopljena pogledala nazaj in videla moža, ki je še vedno stal pri oknu.

„Glej ga, glej! Ze gleda za menoj. Sem se mislila vrniti, zdaj se pa ravno ne bom!“

Oba sta se okrenila. „Trma trmasta“, je godrnjal Matevž, „še rada bo prišla nazaj.“

Matevž je doma robantil nad otrokom, pomival posodo po kuhinji in se trpil z gospodinjstvom, Marta pa je pri starših pretakala bridke solze.

Pa sta oba pomislila: Zakon je božja reč, in kaj si bodo ljudje mislili? Sploh pa tako ločeno življenje —!

Matevž se je kar napravil in šel skesan po ženo.

Marti je mati dolgo prigovarjala. Slednjič ji je presedlo. Ukazala je hlapcu zapreči in dejala hčeri:

„Ne bodi neumna, Marta! Dovolj je tega kujanja. Da ti bo laglje, pojdem s teboj. Marti se je srce kar zasmejalo. Saj ravno to je hotela!“

Matevž je trdo stopal po kameniti cesti, ko mu pridrdra naproti voz. Takoj ga spozna. Pogleda vstran in se naredi kot da nič ne vidi.

„Ustavi!“ zakliče mati.

„Nič ne ustavlja“, ugovarja Marta zaradi lepšega.

Voz je obstal. Iz njega se sklanja mati in prigovarja:

„No, Matevž, kar prisedi! Ti, Marta, pa lepše glej!“

Počasi, nerazločno nekaj godrnjaje, je prisedel Matevž.

„Jaz tako nisem hotela nazaj, mati so me prisilili —“ je hitela Marta.

„Otrok je jokal,“ je povedal Matevž.

Ko sta zakonca pred svojim domom izstopila, se je mati razjezila:

„Prvič in zadnjič sem vaju takole vozila, da vesta, otroka neumna, trmoglava!“

Imeniten kuharski recept.

Žena prosi moža, naj ji zapiše navodila za neko jed, ki jo bo slišal v predavanju po radiu. Ker žena nima časa ob tisti uri sedeti pri zvočniku, je mož pripravljen ugoditi njeni želji. Zgodi se pa, da je ta nesrečni mož, vjel hkratu dve postaji — kar se seveda večkrat zgodi — in ker tega ni vedel, morda še ni imel dolgo radia, posluša obe postaji hkrati. Ena je oddajala kuharska navodila, druga pa telovadne vaje. Mož posluša in z vso naglico zapisuje kar sliši: Piše: Roke v bok. Deni pest moke na ramo. Dvigni koleno in pregiblji palce, nato pa dobro premešaj v pol litru mleka. To ponovi šestkrat. Vdihavaj hitro eno žlico ruma, stegni noge ter stisni dve kuhani jabolki skozi sito. Izdihavaj, dihaj naravno ter stresi v skledo. Pozor! Vlezi se na tla, ter naglo stepaj beljake treh jajc. Pripogibaj telo naprej in nazaj dokler ne zavre. Čez deset minut potegni posodo z ognja ter se po životu odrgni s platneno brisačo. Dihaj normalno, še enkrat premešaj, obleci se v volneno obleko ter postavi na mizo z vinsko omako.

V šoli.

Učiteljica: Tonček, kaj pa je spet to?

Tonček: Packa.

Učiteljica: To ni packa, to je madež. — Kaj pa je to?

Tonček: To je pa repek.

Učiteljica: To ni repek, to je vejica. Kaj pa je to?

Tonček: Ušesca.

Učiteljica: Kaj še! Narekovaj se pravi. Kaj pa to?

Tonček: To je pa klobasica.

Učiteljica: Zapomni si, da se temu reče oklepaj! No, in to-le?

Tonček: Oko!

Učiteljica: Ne, to je obroček. Ali pa veš, kaj je to?

Tonček: To je pa zareza.

Učiteljica: O, ne! Temu se pravi pomišljaj.

Drugi dan dečka ni bilo v šolo. Ko zopet pride, ga učiteljica vpraša: „No, Tonček, kje pa si včeraj bil?“

Deček vstane: „Madež smo klali, pa so oče rekli, da ga moram za vejico držati, sami so ga pa za narekovaj vlekli. Ko pa ni hotel crkniti, mu je pa mesar obroček izbil in z nožem napravil, velik pomišljaj.“

Rešitev uganek iz 5. štev. Grude:

Številnica: Če Vnebohód dež prinese, slabo košnja se obnese.

Posetnica 1: Rešuje uganke v Grudi. Posetnica 2: Trgovec z blagom.

Dopolnilna uganika:

Kar mož nebesa so poslala,
da večnih nas otmo grobov,
vse mati kmetska je zibala,
iz kmetskih so izšli domov.

Gregorčič.

(Pravilno je rešil te uganke Tomažič Joško iz Vitanja.) Vse tri uganke je sestavil Fran Kolšek iz Orle vasi.

Ivo Plaskan:

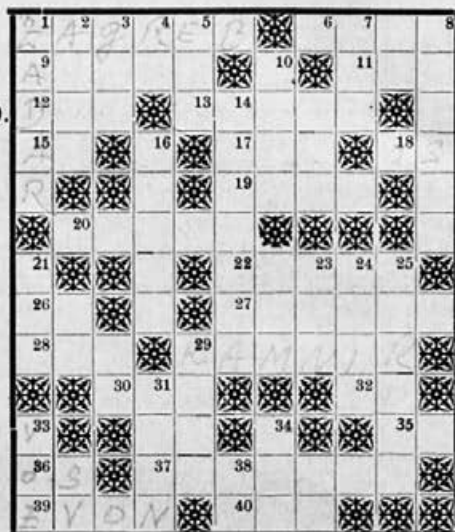
KRIŽANKA.

Vodoravno:

1. Mesto v naši državi.
6. Poljedelsko orodje.
9. Človek.
11. Hrvatski izraz (v vsakdanji rabi).
12. Staro orožje.
13. Moško ime.
15. Učenje.
17. Število.
18. Del voza.
19. Ranjeno mesto (na človeku).
20. Mesto v Sloveniji.
22. Pomladna cvetka.
26. Zemlja, ki sega v morje.
27. Ptica.
28. Bas.
29. Mesto v Sloveniji.
30. Rastlina (drevo).
32. Isto kot 26.
35. Prislov kraja.
36. Isto kot 18.
37. Mesec.
39. Reč pri cerkvi.
40. Važna listina.

Navpično:

1. Mesto ob morju (luka).
2. Zemlja v morju.
3. Sprememba lune.
4. 35 beri nazaj.
5. Hrvatska mera za tobak.
7. Pridevnik.

8. Slog.
10. Ognjenik.
14. Reka v naši državi.
16. Isto kot za vodoravno.
21. Znak države.
23. Rastlina.
24. Gora v naši državi (na jugu).
25. Rimski junak.
29. Priimek moža, ki ima spomenik v L.
33. Prometno sredstvo.
34. Ime.
38. Kazalni zaimsek.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

V tej številki smo morali več člankov tiskati z manjšimi črkami, ker bi nam sicer radi preobilnega gradiva primanjkovalo prostora. Tudi v bodoče bomo skušali z manjšim tiskom ves prostor čim boljše izkoristiti in na ta način nuditi še več štiva kot doslej.

N. J.: Vašo črtico natisnemo.

Miovič - Deželan: Z Vašo „klasično literaturo“ (kakor jo sami nazivate) res ne vemo kaj početi. Popis Maribora ni slab (morda še priobčimo) ko bi

rokopis ne bil tako „klasično nekaligrafski!“ In pa oblika je za tiskarno nemo-goča. Pišite prihodnjic na eni strani, pustite rob. „Odkritje“ je neuporabno. „Veselje in žalost“ pride med „Poskuse.“

Vinko B.: Tudi topot smo morali izpustiti. Objavimo pa gotovo.

Vrančev: Precej dobro. Pride na vrsto.

Fr. K.: „Varana“ bo menda z malimi črtanji dobra. Potrpite.

Pazite pri nakupu šivalnih strojev na naj-boljšo znamko in to je PFAFF!

PFAFF šivalne stroje

za rodbino, obrt in industrijo z večletno garan-cijo, kupite ugodno tudi na obroke pri tvrdki

Ign. Vok, Ljubljana

Tavčarjeva ul. 7 ali v podružnici
Kranj in Novo mesto.

Poduk v vezenju brezplačen!

Rabimo Grudo št. 1, 2

**letošnjega letnika
in 1. številko
lanskega letnika.**

Kdor

izmed cenj. naročnikov lah-ko odstopi katero izmed goraj navedenih številk „Grude“, naj jo pošlje na

upravništvo.

Obenem pa naj nas obveste če želi da odračunamo po-slane zvezke od njegove naročnine.

Rabimo do 50 izvodov vsake navedene številke in lepo prosim, da nam priskoči na pomoč vsak, ki more.

Upravništvo „Grude“

Ljubljana, Cankarjevo nabrežje 5.

Rezervirano!

za

Philips-Radio

na 12
mesečnih obrokov.

Najboljši aparati!
Najugodnejši obroki!

Generalno zastopstvo

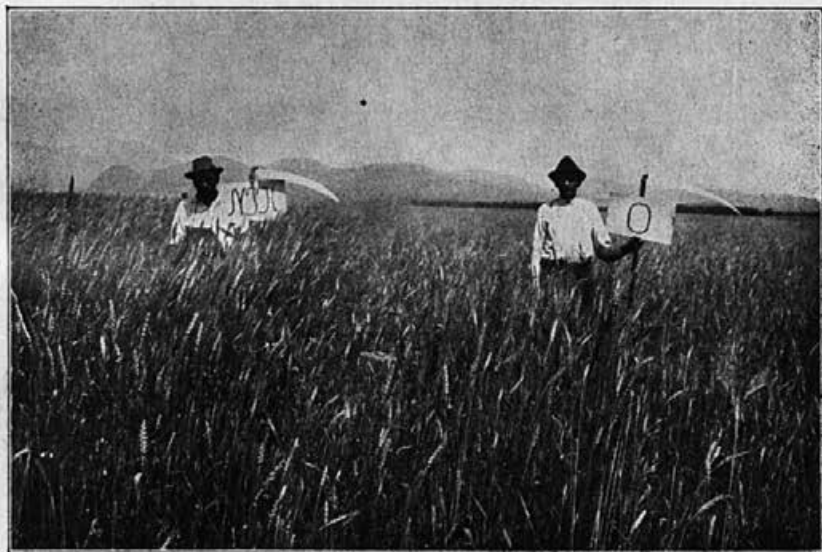
„Centra“, Ljubljana

Masarykova cesta (Nova palača
Vzajemne zavarovalnice.)

Mnogo, dobro in po ceni!

To se danes zahteva od vsakega privrednika. Kmetovalec mora temu zahtevu zadostiti, ako želi sodelovati v narodno-gospodarskem oziroma svetovno-gospodarskem ustrojstvu.

Naloga kmetijske mladine je, da sledi modernim tehničnim sredstvom in jih skuša uporabljati v gospodarstvu. Slika nam kaže en primer, kako se lahko pridelava mnogo, dobro in po ceni.

Gnojilni poskus na travniku na banovinskem posestvu v Kostanjevici.

Treba je umno in pravočasno uporabljati umetni gnoj.

Tvornica za dušik d. d. Ruše pri Mariboru izdeluje mešano gnojilo

Nitrofoskal-Ruše

ki vsebuje 4% dušika, 8% fosforne kisline, 8% kalija in okoli 33% apna t.j. vso ono hrano, ki jo posevi rabijo, da rodijo bogato in dobro.

Apneni dušik

pa povspešuje bujnost rasti in povečuje odstotek beljakovin v rastlinah, kar je pred vsem za pridelovanje sena na travnikih od velikega pomena.

Naročila sprejema tvornica, ki izvršuje analizo zemlje in daje strokovna navodila za pravilno uporabo umetnih gnojil.

„HAID & NEU“ šivalni stroji.

„Mifa“ prvovrstna nemška kolesa.
Zahtevajte cenike brezplačno! V vsakem
kraju iščemo zastopnike (pripravno kot
postranski zaslužek za kmetske fante).

„Centra“,
Zaloga šivalnih strojev in koles
Ljubljana
Masarykova cesta (Nova palača Vzajemne
zavarovalnice)

Dobro kupite

nogavice, kravate, srajce, nahrbtnike, naramnice, dežnike, palice, čipke, svilnate trakove, gumbе, nože, škarje, voščno platno (Wachstuch), potrebščine za šivilje, krojače, čevljarje, tapetnike le pri

JOSIP PETELINC, LJUBLJANA

Nizke cene!

blizu Prešernovega spomenika (ob vodi).

„EKONOM“

osrednja gospodarska zadruga v Ljubljani
Kolodvorska ulica 7

Ima v zalogi po najnižjih cenah deželne pridelke, najfinejšo banaško in domačo moko, krmila, špec. blago in ostale v to stroko spadajoče predmete.

Zaloga vseh vrst umetnih gnojil, modre galice, prvovrstne strešne opeke iz opekarne **Ilovac**, Karlovac, ter najboljšega splitskega in trboveljskega portland cementa.

Pridobite „Grudi“

vsaj enega novega naročnika!

Upravništvo ima v za-
logi letnike „Grude“

1925, 1927, 1928, ki bi jih
prodalo po 15 Din. Kdor
nanje reflektira naj se obrne
na

Upravništvo „Grude“

Denar naložite

najbolje in najvarneje pri domačem zavodu

KMETSKI HRANILNI IN POSOJILNI DOM V LJUBLJANI

reg. zadr. z neomejeno zavezo

TAVČARJEVA (SODNA) UL. 1.

Telefon št. 2847 — Rač. pošt. hran. št. 14.257. — Brzjavni: „Kmetški dom“.

Vloge na knjižice in tekoč račun obrestuje po $5\frac{1}{2}\%$, pri tromesečni odpovedi po 7% brez odbitka davka na rente.

Stanje vlog:
nad Din 30.000.000.-.

Rezervni zaklad:
nad Din 700.000.-.

Jamstvo za vloge presega večkratno vrednost vlog. Strankam nudi brezplačno poštne položnice za nalaganje denarja. — Vložne knjižice drugih zavodov sprejema kot gotovino brez prekinjenja obrestovanja.

Posojila daje na poročstvo, na vknjižbo in na zastavo premičnin in vrednostnih papirjev in v tekočem računu pod najugodnejšimi pogoji.

Blagajniške ure: Ob delavnikih od 8—12 $\frac{1}{2}$, in od 3—4 $\frac{1}{2}$, le ob sobotah in dnevih pred prazniki od 8—12 $\frac{1}{2}$ ure.

